

Een dagje Internationale Schakelklassen

J. Schreuder

Hogeschool Midden Nederland, Utrecht

In de periode van januari tot en met mei 1989 heb ik stage gelopen bij OW&OC. Ik was toen vijfdejaars studente wiskunde en Nederlands aan de lerarenopleiding van de Hogeschool Midden Nederland (SOL) en deed deze stage in het kader van mijn tweedegraads afstudeerprogramma voor wiskunde. Ik heb gewerkt bij het team W12-16 en heb binnen dat team onder andere meegedraaid met de werkgroep allochtonen.

Studiedag

De werkgroep allochtonen heeft in dit voorjaar een studiedag georganiseerd over wiskundeonderwijs in schakelklassen. Deze dag werd bezocht door wiskundedocenten die lesgeven in Internationale Schakelklassen (ISK's) of anderszins ervaring hebben met het lesgeven aan anderstaligen.

Doel van de dag was het uitwisselen van ervaringen met betrekking tot het werken in dergelijke groepen. Hieraan bleek veel behoefte te bestaan. Docenten wilden graag horen 'hoe anderen het doen' om zelf weer op ideeën te komen hoe ze bepaalde problemen zouden kunnen aanpakken.

Als ISK-docent heb je te maken met een grote heterogeniteit binnen de groepen wat betreft niveau (vooropleiding), taalkennis en manier van leren. Hierdoor is er eigenlijk geen geschikt materiaal voor de ISK en moet je als docent veel zelf maken. Ook is het moeilijk om leerlingen die nog maar nauwelijks met de Nederlandse taal in aanraking zijn geweest, toch context- en dus taalrijke wiskunde te geven. De verleiding is misschien groot om voor deze leerlingen terug te grijpen naar de formele, taalarme wiskunde om het taalprobleem enigszins te omzeilen. De aanwezige docenten zeiden echter te blijven zoeken naar mogelijkheden om zo goed mogelijk wiskundeonderwijs te geven aan 'hun' leerlingen.

Eén probleem bleek alle andere te overheersen: de leerlingen waarmee je als ISK-docent te maken hebt, hebben vaak zulke gigantische maatschappelijk/sociale problemen, dat die het leerproces danig verstoren. Er bestaat grote behoefte aan meer mogelijkheden voor maatschappelijke begeleiding van de leerlingen.

Bezoek aan school

Naar aanleiding van deze studiedagen ben ik begin mei een dagje gaan kijken op de ISK in Utrecht, bij wiskundedocent Ria de Jong. Ik heb een aantal lessen bijgewoond, waarbij ik in de klas heb rondgelopen en leerlingen heb geholpen. Het was de eerste keer dat ik op een ISK was en ik heb ervan genoten. Er heerste een enorme rust in de groepen: in de drie groepen waar ik ben geweest hoefde geen enkele ordemaatregel te worden genomen, afgezien van een enkele opmerking om leerlingen aan het werk te zetten. Verder waren de meeste leerlingen heel open en onbevangen: ze vroegen me rechtstreeks wie ik was, hoe ik heette en waarom ik daar was en groetten me de rest van de dag als ik ze tegenkwam in de gang.

ISK Utrecht

De ISK in Utrecht telt twee- à driehonderd leerlingen. Aan het begin van elk schooljaar zijn het er minder dan aan het eind. Het hele jaar door worden nog leerlingen geplaatst. Van de leerlingen is zo'n 80% afkomstig uit Marokko, 10% uit Turkije en de andere 10% uit allerlei andere landen.

Alle kinderen in de leeftijd van 12 tot ongeveer 21 jaar die in de gemeente Utrecht en omgeving komen wonen en geen Nederlands spreken, kunnen op de ISK terecht.

De ISK kent drie soorten groepen:

- basisgroepen (maximaal 14 leerlingen) voor leerlingen die net in Nederland zijn, dus niet of nauwelijks aanspreekbaar, en die - vrijwel - geen onderwijs in eigen land hebben gevolgd;
- opvanggroepen (maximaal 18 leerlingen) voor leerlingen die net in Nederland zijn en die wél onderwijs hebben gevolgd;
- topgroepen (maximaal 18 leerlingen) voor leerlingen die al wat langer in Nederland zijn en in het Nederlands aanspreekbaar zijn, leerlingen die soms al in basis- of opvanggroep gezeten hebben.

Na de topafdeling worden leerlingen doorgeschakeld naar het vervolgonderwijs. Leerlingen hebben dan een periode van één à twee jaar op de ISK doorgebracht. Het doorstromingspercentage ligt behoorlijk

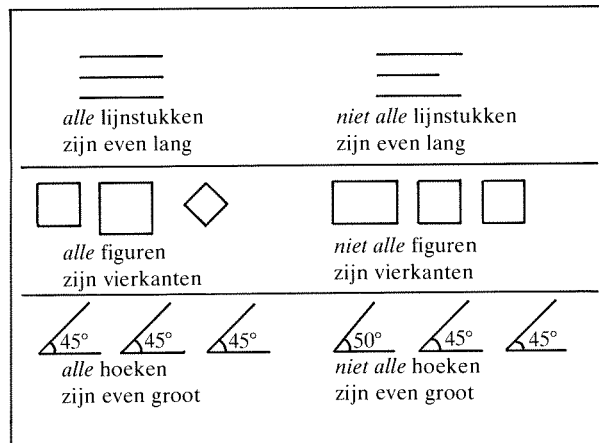
hoog. Een aantal leerlingen gaat na de topgroep naar de Julianamavo in Utrecht, waar de ISK officieel onderdeel van is. Zij vullen daar meestal één Mavo3-groep van zo'n twintig leerlingen, die een aangepast programma volgen met veel Nederlands, om ze voor te bereiden op de reguliere examenklas.

Het is niet zo dat alle groepen van één soort ook ongeveer hetzelfde niveau hebben. Zo kan een snelle leerling uit de laagste basisgroep (min of meer analfabete leerlingen) in de loop van het jaar wellicht geplaatst worden in een hogere. Verder wordt een 'laagste' groep automatisch een hogere wanneer er een nieuwe lichter leerlingen komt.

De topgroep

Van de drie groepen waar ik een les heb bijgewoond, lijkt de topgroep – uiteraard – het meest op een klas van een 'gewone' middelbare school. Niet alleen spreken en verstaan de leerlingen vrij goed Nederlands, ook qua uiterlijk hebben ze zich aan dit land aangepast. Kapsel en kleding zijn niet te onderscheiden van die van hun westerse leeftijdgenoten, hoewel ze die op school niet tegenkomen. Ieder werkt individueel, op eigen niveau. Het niveau in deze groep varieert voor rekenen/wiskunde van brugklas- tot Mavo3-niveau. De leerlingen willen graag verder leren na de ISK en zijn erg gemotiveerd.

In de topgroepen wordt gewerkt met de speciaal voor allochtonen ontwikkelde wiskundemethoden '0,1,2,...' van Jack Schilder. Hier hebben de leerlingen in deze groep over het algemeen weinig problemen mee. De herhalingsopgaven aan het eind van elke paragraaf worden ingeleverd en nagekeken. De docent weet hoever elke leerling is en zegt wanneer zij of hij een toets kan gaan maken.

Uit de methode van Jack Schilder

Als de leerlingen door alle werkbladen van Jack Schilder heen zijn beginnen zij met enkele hoofdstukken uit een oude versie van 'Moderne Wiskunde'. Op dat moment komen ook de taalproblemen om de hoek kijken. Ahmet, die alles begrijpt van tekenen op schaal, begrijpt plotseling niets meer als in het boek staat: 'De lengte en de breedte verhouden zich...' Hij kan daar niet 'overheen lezen', maar wil per se weten wat het precies betekent, voor hij verder leest.

Ik vraag hem of hij na de ISK naar de Mavo wil. Nee, hij wil naar de universiteit. Hij zat namelijk in Marokko ook al op de universiteit. Nu heeft hij in Nederland al weer een jaar onderwijs gevolgd en weet hij nóg niet of hij hier volgend jaar wel naar de universiteit zal kunnen.

De basisgroep

De basisgroep waarvan ik een les heb bijgewoond, was op dat moment de laagste. Ze bestaat voor ongeveer de helft uit kinderen die met Kerst gestart zijn en voor de andere helft uit kinderen die pas met Pasen op school zijn gekomen. De gemiddelde leeftijd is zo'n 12, 13 jaar. Van één Marokkaans jongetje, dat in z'n eentje vooraan zit, weet men niet of hij eigenlijk wel oud genoeg is en niet op de basisschool thuishoort. In z'n paspoort staat weliswaar dat hij twaalf jaar oud is, maar hij maakt nog zo'n jonge indruk dat men eraan twijfelt of hij niet de plaats heeft ingenomen van een ouder, vroeg overleden broertje.

Negen kinderen zitten in een lokaal dat vooral lijkt op één voor de – vroegere – eerste klas lagere school. Op de meeste objecten hangt een kaartje: de kast, het raam, het bord. Verder hangen er: de dagen van de week, de maanden van het jaar, een honderdveld en tussen alle 'leerlingen': de platen van enkele jaargangen Novib-kalender.

WOORDENLIJST

achterzijde	links
arceen	met rood
been	midden
5 bij 5	omtrek
boven	onder
breed, breedte	oppervlakte
controle	punt
coördinaten	rechts
grootste	rooster
hokje	van klein naar groot
in volgorde zetten	van kort naar lang
kleinste	voorzijde
kortste	zitten in
langste	zodat

Een voorbeeld van een woordenlijst uit de methode van Jack Schilder

De rekenles begint met tellen. De lerares wijst aan op het honderdveld, de leerlingen zeggen de getallen 1 tot en met 100 hardop. De lage getallen gaan goed, de grotere getallen zijn moeilijker te onthouden én moeilijk uit te spreken. Een woord als 'negenentachtig' verandert in onverstaaanbare klanken, zeker wanneer het door negen kinderen tegelijk wordt gezegd.

Na het 'tellen' komt 'optellen'. Dat gebeurt met rode en groene fiches en het gaat nog steeds voor een belangrijk deel om taal. 'Pak vier fiches en twee fiches. Samen is dat zes fiches. Dus vier plus twee is samen...' Op het bord komt te staan $4 + 2 = 6$ en hardop worden nog eens de woorden die bij deze tekens horen uitgesproken. Als er op deze manier een rijtje sommen op het bord verschenen is, worden de antwoorden uitgeveegd en maken de leerlingen de sommen op een blaadje. Later krijgen ze ook nog een

stencil met rijtjes optellingen. Een meisje dat vier weken op school zit, begint automatisch met het rechterrijtje. Een blik op het werk van haar buurvrouw herinnert haar eraan dat op deze school ook dit anders is: je moet hier links beginnen.

$7 + 1$ betekent voor enkele leerlingen: zeven fiches uittellen, nog één fiche pakken en het stapeltje fiches dat je dan hebt, tellen. Als de volgende som dan $7 + 2$ is, begint het hele ritueel opnieuw: zeven fiches uittellen, twee erbij pakken en het hele stapeltje opnieuw tellen. Het meisje dat met het rechterrijtje begon, wil graag na elke som weten of ze hem goed heeft. Om me te roepen mompelt ze wat en als ik dan bij haar sta wijst ze naar de som die ze gemaakt heeft en kijkt vragend naar me op. Als ik knik en zeg dat het goed is, lacht ze en begint weer te tellen voor de volgende som. Vier fiches uittellen, nog een keer vier, de twee hoopjes bij elkaar vegen en het nieuwe stapeltje in z'n geheel nog een keer tellen. Hardop tot 'acht' komen wil overigens nog niet zeggen dat er ook '8' achter het =-teken verschijnt. Daarvoor wordt eerst weer een blik op het honderdveld geworpen.

Een ander meisje heeft er wat meer handigheid in. Ze heeft al snel door dat als $10 + 1 = 11$ (één één) dat dan $10 + 2$ wel gelijk aan 12 (één twee) moet zijn en dat $10 + 4 = 14$ (één vier). Weliswaar kost $3 + 8$ wat meer moeite, maar daar komt ze ook zelf wel uit. Toch wil ook zij liefst na iedere som horen dat ze hem goed heeft.

Tellen, optellen van twee getallen kleiner dan tien en oefenen in het schrijven van 'moeilijke' cijfers (4,5,6,8,9) vullen met elkaar twee lesuren. De leerlingen leveren hun werk in. In de basis- en opvanggroepen wordt alles wat de leerlingen maken bij rekenen nagekeken en teruggegeven.

De opvanggroep

In de opvanggroep (leerlingen die al (voortgezet) onderwijs hebben gevolgd in het land van herkomst) begint de rekenles met het teruggeven van het ingeleverde werk. De leerlingen verbeteren hun fouten en vragen daarna om hun rekenboek. In tegenstelling tot in de basisgroep staan alle tafeltjes hier los van elkaar. De leerlingen werken puur individueel, ieder op eigen tempo. Staartdelingen, breuken en het metrieke stelsel zijn de onderdelen die ik hier tegenkom. Ook hier

spreken de leerlingen nauwelijks Nederlands, maar ze kunnen al wel – een beetje – rekenen.

Een leerling die nogal wat optel- en aftreksommen met breuken moet verbeteren, begrijpt absoluut niets van mijn langzame, nadrukkelijke uitleg. Gelukkig kun je rekenen echter vrij goed visualiseren. Zodra ik bij één som balkjes getekend heb en heb laten zien wat er gebeurt als je breuken optelt (bijvoorbeeld dat drievierde en éénvierde samen een hele worden), begrijpt ze het en vanaf dat moment heeft ze erg veel kladpapier nodig om alle balkjes te tekenen die ze nodig heeft. Wat ik voor vierden heb laten zien, past ze moeiteloos toe bij zesden en negenden en bovendien kan ze het ook direct toepassen bij aftrekken.

Om een andere leerling met een staartdeling te helpen roep ik de hulp van haar buurvrouw in. Ik ken de Marokkaanse manier van noteren niet, dus die moet ik eerst even leren. Zoveel verschilt die trouwens niet van de Nederlandse. Ik laat eerst de leerling die het wél snapt de deling maken en kijk goed wat ze precies opschrijft en kan dan de leerling die mijn hulp vroeg, helpen als zij de deling uitvoert.

Achterin het lokaal hangt op een prikbord een brief van burgemeester Vos. Het is een antwoord op een brief aan alle leerlingen van de school. Zij belooft over verzoeken, zoals het aanbrengen van verbeteringen aan het schoolplein, te zullen praten met ambtenaren van de gemeente. De brief eindigt met: 'Voor meer zon zal ik helaas niet kunnen zorgen.'

Wiskunde ontwikkelen

Bij het ontwikkelen van een nieuw wiskundeprogramma voor leerlingen van 12-16 jaar wordt geen rekening gehouden met deze categorie leerlingen. Op zich is dat wel verdedigbaar, maar het gevaar bestaat dat je straks met een programma zit waarbij de groep allochtone leerlingen nog steeds buiten de boot valt.

Het is zorgwekkend dat het percentage allochtonen dat doorstroomt naar de hogere vormen van onderwijs nog steeds beduidend lager is dan dat van autochtonen en ik neem aan dat we het er allemaal over eens zijn dat dat niets te maken heeft met gebrek aan intelligentie. Ook het wiskundeonderwijs zal, hoe moeilijk het ook is, zijn steentje moeten bijdragen aan het veranderen van deze situatie.